

Erciyes Üniversitesi akademik personelinde engellilik farkındalığı

Zeynep Baykan¹, Melis Naçar¹, Vesile Şenol², Fevziye Çetinkaya³

¹Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi, Tıp Eğitimi Anabilim Dalı, Kayseri, Türkiye

²Erciyes Üniversitesi Halil Bayraktar SHMYO, Kayseri, Türkiye

³Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Kayseri, Türkiye

Öz

Amaç: Bu çalışmada akademisyenlerin engelliliğe yönelik algı ve tutumlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. **Yöntem:** Çalışma 2015-2016 yılında yürütülen tanımlayıcı nitelikte bir araştırmadır. Minimum örnek büyüklüğü 420 olarak hesaplanmıştır. Oluşturulan anketler fakülte ve meslek yüksekokul yönetimlerine gönderilmiş; anketi gönüllü olan akademik personel kendisi doldürmüştür. Engellilere yönelik tutumları belirlemek için “Engellilere Yönelik Tutum Ölçeği” kullanılmıştır. İstatistiksel analizlerde Student t testi, One Way Anova testi ve ki kare analizi kullanılmıştır. **Bulgular:** Çalışma sonunda 658 akademik personele ulaşılmıştır. Akademisyenlerin %24.5’inin yaşamında engelli bir birey/bireyler mevcuttur. Birçoğunun daha çok gözle görülebilir engellere yönelik durumları engelli tanımı içine koydukları görülmüştür. Araştırmaya katılanların %2.3’ü engelli olmanın insana verilen bir ceza, %7.8’i bir lütuf-armağan ve %62.9’u bir sınav-imtihan olduğunu düşünmektedir. Devletin engellilere sağladığı haklar, yasal düzenlemeler ve uygulamalarla ilgili en az bilgi sahibi oldukları uygulamalar burs, yurt önceliği, özel eğitime verilen maddi destek ve üniversitelerde kurulan engellilerle ilgili birimin varlığıdır. Akademik personelin %39.5’i Erciyes Üniversitesi’nin engellilere sağladığı hizmet ve yardımları yeterli bulmamaktadır. %61.1’i üniversite eğitimleri süresince engelli öğrencilerin karşılaşabilecekleri sorunları azaltmanın öğretim elemanlarının görevi olmadığını düşünmektedir. Ölçek toplam skor ortalaması 126.9±13.4 (min:82 max:150) olarak saptanmıştır. Alt ölçek ortalama puanları; merhamet alt boyutu için 56.2±6.1 (29-65), sosyal değer alt boyutu için 53.2±6.9 (33-65) ve kaynak dağıtımı alt boyutu için 17.4±2.3 (8-20) olarak hesaplanmıştır. **Sonuç:** Akademik personelin engelliğe yönelik tutumları olumlu ancak bazı konulardaki bilgileri yetersizdir.

Anahtar Sözcükler: Akademik personel, engellilik, tutum, farkındalık

---

Yazının Geliş Tarihi: 20.07.2017   **Yazının Kabul Tarihi:**10.01.2018

Sorumlu yazar: Prof.Dr. Zeynep Baykan Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi, Tıp Eğitimi Anabilim Dalı, Kayseri. Tel: 0352 207 66 66-23427, e-posta:zbaykan@erciyes.edu.tr

Awareness about disability among Erciyes university academic staff

Abstract

Aim: This study aimed to determine the perception and attitudes of academicians towards disability. **Method:** The study was a descriptive research conducted in 2015-16. The minimum sample size was calculated as 420. Questionnaire forms were sent to faculty and vocational school administrations; and the volunteered academic staff filled it out. "Attitudes towards Disabled Persons Scale" was used to determine the attitudes towards disability. Student t test, One Way Anova test and chi square analysis were used for statistical analysis. **Results:** At the end of the study 658 academic staff were reached. 24.5% of academicians have an individual with disabilities in their life. It was seen that people put the visually handicapped situations more into the definition of disability. 2.3% of those surveyed thought that disability was a penalty given to a person, 7.8% of them see it as a grace-gift and 62.9% thought that it is an exam. The academicians have insufficient knowledge regarding the rights, legal regulations and practices that the state provides to disabled were scholarships, homeland priority, financial support given to education and the presence of the department concerned with the disability in universities. 39.5% of the academic staff do not find the services and assistance provided by Erciyes University to the disabled adequate. 61.1% think that it is not the duty of instructors to reduce the problems of students with disabilities that they may encounter during their university education. The total score average of the scale was 126.9 ± 13.4 (min: 82 max: 150). The calculated mean scores for the subscales were 56.2 ± 6.1 (29-65) for the compassion, 53.2 ± 6.9 (33-65) for social value, and 17.4 ± 2.3 (8-20) for resource respectively. **Conclusion:** The attitude of the academic staff towards disability is positive but their knowledge on the subject is inadequate.

Key words: Academic staff, disability, attitude, awareness

Giriş

Dünyada bir milyardan fazla insanın (2010 dünya nüfus tahminlerine göre dünya nüfusunun yaklaşık %15'i) bir tür engellilik ile yaşadığı tahmin edilmektedir ve engelli birey sayısı nüfusların yaşlanıyor olması, kronik sağlık sorunlarının dünya çapında artıyor olması gibi nedenlerle giderek artmaktadır.¹ Ülkemizde, Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) verilerine göre, 2011 yılı nüfusunun %6.6'sının en az bir engelinin olduğu görülmektedir.²

3 Aralık 2008'de onaylanan Birleşmiş Milletler (BM) Engelli Kişilerin Hakları Sözleşmesi'nde "engellilik" dinamik bir olgu olarak tanımlanmış; farklı sosyo-ekonomik koşullara ve değişen zamana göre yapılacak uyarlamalara izin veren bir yaklaşım tercih edilerek sabit bir engellilik tanımına gidilmemiştir.³ Ülkemizde ise yasal düzenleme örneklerinden de anlaşılacağı gibi engellilik ve engelli bireylerin tanımlanması yolu tercih edilmektedir.³ Türk hukukunda "engelli" tanımı en son 2014 yılında 6518 sayılı Kanun ile yeniden tanımlanmıştır. Engelli "fiziksel, zihinsel,

ruhsal ve duysal yetilerinde çeşitli düzeyde kayıplarından dolayı toplumda diğer bireyler ile birlikte eşit koşullarda tam ve etkin katılımını kısıtlayan tutum ve çevre koşullarından etkilenen bireyi" ifade etmektedir.⁴ Ülkemizde sorun yaratan durum özür, sakat, engelli ve malul kelimelerinin mevzuat ve uygulama bakımından gittikçe karmaşık bir hal almasıdır.³ Mevzuatın çokluğu, dağınıklığı, hizmet sunumunun çok çeşitli kurumlar eliyle koordinasyonsuz yürütülmesi, standart uygulamaların olmaması ve toplumsal bir bilinç yaratılmamış olması bu konuda karşılaşılan sorunları da beraberinde getirmektedir.⁵

İnsan, sosyal bir canlıdır ve bir araya gelerek toplum halinde yaşamaktadır. Kendisini ve yaşadığı sosyal çevreyi düzenlemekte ve geliştirmektedir. Toplum, doğuştan ya da sonradan oluşan farklılıklar veya içsel ya da dışsal koşulların etkisi nedeniyle homojen değildir.⁶ Toplumda engellilik farkındalığının yaratılması ve anlaşılmasını sağlamak da toplumun kültürel özellikleriyle doğrudan ilişkilidir. Gelişmiş toplumlarda yasal düzenlemeler ve

ilköğretimden itibaren eğitim içinde engellilik konusunun işlenmesi ile bireylerin engelli ve engellilik konusunda duyarlı olması sağlanmaktadır. Engellilere sunulan eğitim, sağlık hizmetleri, sosyal güvence ve istihdam olanakları, günlük yaşamla baş edebilmeyi ve toplumsal yaşamda var olmayı kolaylaştırmaktadır. Gelişmiş toplumlarda hem bireysel duyarlılıklar hem de engelli bireylere sunulan sosyal imkânlarla birlikte farkındalığın arttığı görülmektedir. Gelişmekte olan toplumlarda ise bu süreç daha farklıdır. Sağlık sorunlarının yaygınlığı, risk faktörlerinin fazlalığı, tanıdan rehabilitasyona kadar sunulan hizmetin yetersizliği, yasal düzenlemelerin olmaması veya uygulanmaması engelli bireylerin toplumda var olmasını engellemektedir.⁷

BM engelli farkındalığının artırılması için “Engelli Kişilerin Hakları Sözleşmesi’nin” 8. maddesi kapsamında birçok tedbir tanımlamıştır.⁸ İnançlar ve önyargılarla mücadele etmekte bunlardan biridir. Toplumun engelliliğe dair anlayışını geliştirmek, olumsuz algılara karşı koymak ve engelliliği adil bir şekilde anlatmak bu nedenle çok önemlidir. Engelliliğe ilişkin bilgi, inanç ve tutumlar hakkında veri toplamak, eğitim ve bilgilendirme yoluyla kapatılabilecek boşlukların belirlenmesine yardımcı olacaktır.¹ Üniversiteler toplumda öncü kurumlardır. Bu kurumlarda çalışan akademisyenler ve diğer çalışanların da topluma örnek olması beklenmektedir. Alguların ve tutumların belirlenmesi bu anlamda önemlidir.

Erciyes Üniversitesi’nde Bilimsel Araştırma Projesi olarak kabul edilen “Erciyes Öğrenci ve Çalışanlarında Engellilik Farkındalığı ve Yeni Başlayan Öğrencilerde Engellilik Durum Tespiti” adlı çalışmanın bir bölümüdür. Çalışmada idari, akademik personel ve öğrenciler için kullanılan tutum ölçekleri birbirinden farklıdır. İdari ve akademik personel için hazırlanan anket formlarında idari personelin daha çok öğrencilerle ilgili fiziki düzenlemeler ve uygulamalardan sorumlu iken, akademisyenlerin akademik faaliyetlerden sorumlu olması nedeniyle soruları farklılıklar göstermektedir. Bu nedenle birleştirme yapılmamış; bulguların çok

karışık ve fazla olacağı da düşünülerek ayrı ayrı makalelerde tartışılması tercih edilmiştir. Bu makalede akademik personelin farkındalığı ile ilgili sonuçlara yer verilecektir.

Yöntem

Çalışma tanımlayıcı nitelikte bir araştırmadır. Erciyes Üniversitesi’nde 2014 yılı verisine göre 807 kadın (%36.5), 1404 (%63.5) erkek olmak üzere toplam 2211 akademik personel görev yapmaktadır. Öğretim elemanlarının 345’i profesör, 251’i doçent, 390’ı yardımcı doçent, 186’sı öğretim görevlisi, 845’i araştırma görevlisi, 61’i diğer akademik personeldir. Akademik personelin engellilikle ilgili bilgi düzeyinin %70 civarında olabileceği dikkate alınarak, (p=0,70; $\alpha = 0,05$; etki büyüklüğü= 0,10) %95 güç ile örnekleme alınması gereken akademisyen sayısı 420 olarak belirlenmiştir.⁹ Eksik ya da yanlış veri geri dönüşü olasılığı dikkate alınarak 183’ü kadın, 317’si erkek olmak üzere toplam 500 (%36.5’i kadın, %63.5’i erkek) akademik personele anket uygulanması planlanmıştır. Örnekleme alınacak akademik personelin sayısı öğretim elemanlarının akademik unvanlarının yanı sıra, tüm fakülte ve yüksekokullardaki toplam sayıların tabaka ağırlığı hesaplanarak belirlenmiştir.

Veriler Mayıs 2015- Nisan 2016 tarihleri arasında toplanmıştır. Öğretim üyelerinin tanımlayıcı özellikleri ve engellilikle ilgili tutumları anket aracılığıyla sorgulanmıştır. Anketler, önceden hesaplanmış olan akademik personel sayıları belirtilerek fakülte ve meslek yüksekokulu yönetimlerine gönderilmiştir. Anketi gönüllü olan akademik personel kendisi doldurmuştur. Ankette tanımlayıcı olarak kişinin sosyodemografik özellikleri (cinsiyeti, yaşı, unvanı), yaşamında engelli birey olup olmadığı, varsa yakınlık derecesi, engelli birey olarak kimleri tanımladıkları, engelliliğe bakışları ve devletin engellilere sağladığı haklar, yasal düzenlemeler ve uygulamalarla ilgili bilgileri sorulmuştur. Ek olarak engellilere yönelik tutumlarını belirlemek için “Engellilere Yönelik Tutum Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçeğin

kullanılabilmesi için gerekli yazılı izin alınmıştır.

Engellilere yönelik tutum ölçeği

Engellilere yönelik tutum ölçeği Zehra Yasin Dökmen tarafından geliştirilmiştir. Geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır. Ölçeğin hesaplanan Cronbach Alpha değeri 0.91'dir.¹⁰ Otuz maddeden oluşan ölçek, "tamamen katılıyorum" 1, "katılıyorum" 2, "kararsızım" 3, "katılmıyorum" 4, "hiç katılmıyorum" 5 olarak puanlanan beş basamaklı Likert tipi bir tutum ölçeğidir. Ölçeğin 2, 11, 12, 14, 15, 16, 17, 19, 22, 25 maddeleri tersine puanlanmaktadır. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan ve en düşük puan 150-30'dur. Ölçeğin üç alt boyutu vardır. Bunlar merhamet (13 soru), sosyal değer (13 soru) ve kaynak dağıtımı (4 soru) boyutları olarak tanımlanmıştır. Ölçekten alınan yüksek puan cevaplayıcıların engeli olan bireyleri engeli olmayan bireyler gibi algıladığını; düşük olan puan ise engeli olan bireyleri farklı, düşük veya dezavantajlı olarak algıladığını göstermektedir. Düşük puanlar olumsuz tutumun göstergesidir. Ölçekte 1, 5, 7, 8, 9, 13, 18, 20, 21, 24, 26, 27 ve 29. sorular merhamet boyutunu; 10, 11, 22 ve 30. maddeler kaynak dağıtımı boyutunu ve 2, 3, 4, 6, 12, 14, 15, 16, 17, 19, 23, 25, 28. maddeler sosyal değer alt boyutunu oluşturmaktadır.

Merhamet alt boyutu engellilerle iletişim, evlilik gibi durumlara ilişkin tutumlarla (korku, sakınma, engelli için üzülmeye) ilgili; sosyal değer alt boyutu engellilerin sosyal hayata ve iş hayatına entegrasyonuna yönelik tutumlarla ilgili önermeleri içermektedir. Kaynak dağıtımı boyutu kaynakların toplumsal yaşam, istihdam ve eğitime tahsisine ilişkin tutumlarını içermektedir.

Bu çalışmada ölçeğin Cronbach Alpha değeri 0.90 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin her bir alt boyutu için hesaplanan Cronbach Alpha değerleri sırasıyla 0.82, 0.83 ve 0.60'tır. "Kaynak dağıtımı" alt boyutunun Cronbach alfa değeri göreceli olarak daha düşük bulunmuştur. Bu sonuç, ilgili sorulara verilen cevaplar arasında bir farklılık bulunmadığını; başka bir deyişle, öğretim üyelerinin bu alt ölçek temelli yanıtlarının

benzer olduğunu göstermektedir. Düşük Cronbach Alfa değerleri, bu soruların seçici olmadığını, ancak ölçek bütünlüğünü bozmamak için kullanıldığını ortaya koymaktadır.

Veriler bilgisayara girilmiş ve analizler yapılmıştır. Analizler sırasında fakülteler birleştirilmiş; fen bilimleri, sağlık bilimleri ve sosyal bilimler olarak üç kategori oluşturulmuştur. Edebiyat, İktisadi ve İdari Bilimler, İlahiyat, Güzel Sanatlar, Eğitim, İletişim, Turizm, Hukuk Fakülteleri ile Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Adalet Meslek Yüksekokulu sosyal bilimler; Mühendislik, Mimarlık, Fen, Ziraat Fakülteleri ile Sivil Havacılık Yüksekokulu, Kayseri Meslek Yüksekokulu, Mustafa Çıkrıkçıoğlu Meslek Yüksekokulu fen bilimleri; Veteriner, Tıp, Sağlık Bilimleri, Eczacılık, Diş Hekimliği fakülteleri ile BESYO, Halil Bayraktar Meslek Yüksekokulu, Safiye Çıkrıkçıoğlu Meslek Yüksekokulu sağlık bilimleri olarak kategorize edilmiştir.

Engellilere yönelik tutum ölçeği toplam puanı ve alt boyut puanları hesaplanmıştır. Veriler analiz edilirken gruplar arasında ölçek puanları arasında fark olup olmadığı Student t testi ve One Way Anova testleri ile değerlendirilmiştir. Cinsiyete ve fakülterele göre çeşitli önermelere katılım durumları arasında fark olup olmadığı ki kare analizi kullanılarak değerlendirilmiştir. $p < 0.05$ istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

Araştırma Helsinki Deklarasyonu prensiplerine uygun olarak yapılmış; Erciyes Üniversitesi etik kurulundan onay alınmıştır. Çalışmaya katılan akademik personelden "bilgilendirilmiş olur" alınmıştır.

Bulgular

Araştırmaya toplam 658 akademik personel katılmıştır. Araştırmaya katılan akademik personelin çalıştıkları fakülte kategorilerinin dağılımı sırasıyla %44.8 sağlık bilimleri, %26.4 fen bilimleri ve %28.7 sosyal bilimlerdir. Araştırmaya katılan akademik personelin yaş ortalaması 36.5 ± 9.9 yıldır. Akademik personelin sosyodemografik özelliklerinin dağılımı Tablo 1' de gösterilmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya katılan akademik personelin sosyodemografik özelliklerinin dağılımı

Sosyodemografik özellikler	Sayı	%
Cinsiyet (n=653)		
Erkek	400	61.3
Kadın	253	38.7
Medeni Durum (n=651)		
Bekar	200	30.7
Evli	441	67.7
Dul/boşanmış	10	1.6
Akademik Unvanlar (n=652)		
Profesör	92	14.1
Doçent	92	14.1
Yardımcı Doçent	120	18.4
Öğretim Görevlisi	62	9.5
Uzman	8	1.2
Okutman	4	0.6
Araştırma Görevlisi	266	40.8
Yaşamında engelli birey varlığı (n=654)		
Yok	494	75.5
Var	160	24.5
Engelli birey(ler) ile aynı evde yaşıyorum	18	11.3
Engelli birey(ler) ile yakın akrabayım	83	51.8
Engelli birey(ler) ile yakın arkadaşım	4	2.5
Engelli birey(ler) ile komşuyum, uzak akrabamız ya da uzaktan arkadaşız	53	33.1
Belirtmeyen	2	1.3

Araştırmaya katılan akademik personele “Sizce aşağıdaki durumlardan hangileri engelli tanımına girer?” diye sorulduğunda alınan yanıtların yüzde dağılımları ile akademik personelin çalıştıkları fakülte kategorilerine göre engel olarak gördükleri durumlar arasında fark olup olmadığı Tablo 2’ de gösterilmiştir.

Araştırmaya katılanların %2.3’ü engelli olmanın insana verilen bir ceza, %7.8’i bir lütuf-armağan ve %62.9’u bir sınav-ımtihan olduğunu düşmektedir. Engellilerin topluma katılımlarının, toplumun aktif bir üyesi olmalarının önündeki en büyük üç engel toplumun ön yargıları (%75.7), yeterli destek olunmaması (donanım, araç-gereç, program, deneyimli/eğitilmiş personel, gibi) (%74.8) ve ulaşım ile ilgili engeller (%65.0) olarak belirtilmiştir.

Akademik personelin devletin engellilere sağladığı haklar, yasal düzenlemeler ve uygulamalarla ilgili bilgi sahibi olma durumlarının dağılımı Tablo 3’

de verilmiştir. Akademik personelin %1.8’i Erciyes Üniversitesi’nin engellilere sağladığı hizmetler ve yardımları büyük ölçüde yeterli bulurken, %24.3’ü belli ölçüde yeterli bulmaktadır. Personelin %29.2’si hizmet ve yardımları yeterli bulmazken, %10.3’ü hiç yeterli bulmamaktadır. 203 kişi (%30.9) bu konuda fikri, bilgisi olmadığını ifade etmiştir. 23 kişi de bu soruya cevap vermemiştir. Personelin %66.4’ü maddi destek (burs, para vb) sağlamada, %77.4’ü sosyal destek sağlamada ve %76.6’sı eğitim araç ve gereci temin etmede üniversitenin destek olabileceğini düşünmektedir.

Araştırmaya katılan akademik personelin %2.6’sı (17 kişi) engelli öğrenci temsilcisi olduğunu belirtmiştir. Akademik personelin %30.7’si “Engelsiz Erciyes Birimini” duymuşken %69.3’ü duymadığını belirtmiştir.

Personele engelli öğrenciler için verilen önermelere katılma durumları sorulmuş ve verilen cevapların dağılımı Tablo 4’ de gösterilmiştir.

Tablo 2. Araştırmaya katılan bireylerin engel olarak işaretledikleri durumlarla çalıştıkları fakülte kategorilerine göre engel olarak gördükleri durumların yüzde dağılımı

Engel	Çalıştıkları Fakülte Kategorileri					P**
	Evet*	Sağlık bilimleri	Fen bilimleri	Sosyal Bilimler	Ki kare	
Göremeyen	95.6	45.0	26.4	28.6	1.650	0.438
Konuşamayan	90.1	46.0	25.3	28.7	7.617	0.022
Kekeleyen	37.8	45.0	29.3	25.7	2.554	0.279
Yürüyemeyen	93.9	44.3	26.7	29.0	0.117	0.943
El ya da ayağı olmayan	90.3	44.9	26.3	28.8	0.614	0.736
Depresyon, şizofreni, vb hastalıkları olanlar	30.1	54.5	24.7	20.8	13.617	0.001
İşitemeyen	90.9	45.3	25.6	29.1	3.888	0.143
Öğrenemeyen	57.8	50.5	23.9	25.5	13.100	0.001
Şeker, kalp, böbrek gibi uzun süreli hastalıkları olan	23.1	53.3	22.4	24.3	6.201	0.045
Aşırı hareketli ve/veya dikkati dağınık olan	20.2	51.9	27.1	21.0	5.616	0.060
Tekerlekli sandalye, koltuk değneği vb. kullanan	81.9	45.6	26.6	28.9	3.885	0.143

* Evet sütünü araştırmaya katılan bireylerin engel olarak işaretledikleri durumların yüzdelerini göstermektedir.

** Grup içi farkın istatistiksel değeridir.

Tablo 3. Akademik personeli devletin engellilere sağladığı haklar, yasal düzenlemeler, uygulamalarla ilgili bilgi sahibi olma durumlarının dağılımı (%)

	Evet vardır	Hayır yoktur	Bilmiyorum	Cevapsız
Fiziki düzenlemeler	71.6	11.2	15.4	5.9
Aylık bağlama	66.9	3.6	23.6	5.9
İşe alınma	76.1	3.5	15.5	4.9
Özel eğitime verilen maddi destek	49.7	6.5	37.5	6.2
Burs önceliği	50.5	3.3	39.4	6.8
Yurt önceliği	47.7	3.0	41.8	7.4
Üniversitelerin engellilerle ilgili birim kurması	35.3	9.4	46.8	8.5

Akademik personelin cinsiyetlerine göre her bir önermeye katılım durumları değerlendirildiğinde sadece "Derslere devam konusunda esnek olunmalıdır" önermesinde fark saptanmıştır (ki kare=10.384, p=0.006). Erkeklerin %48.6'sı bu önermeye katılırken kadınların %39.0'ı katılmıştır. Kadınlar bu konuda daha kararsızdır.

Akademik personelin çalıştıkları fakülte kategorilerine göre her bir önermeye

katılım durumları değerlendirildiğinde "Derslere devam konusunda esnek olunmalıdır" "Ödevleri tamamlamak için ek süre vermelidir" ve "Engelli öğrenciler diğer akranları kadar başarılı olamazlar" önermelerinde fark saptanmıştır (ki kare=13.321, p=0.010; ki kare=11.068, p=0.026; ki kare=12.297, p=0.015). "Derslere devam konusunda esnek olunmalıdır" ifadesine fen ve sosyal bilimlerde çalışan akademik personel daha fazla katılmıştır.

Tablo 4: Akademik personelin engelli öğrenciler için verilen önermelere katılma durumlarının dağılımı (%)

Önermeler	A	B	C	D
Üniversite eğitimleri süresince engelli öğrencilerin karşılaşılabilecekleri sorunları azaltmak biz öğretim elemanlarının görevidir.	78.4	13.1	61.1	2.4
Öğretim elemanı engelli öğrenciler için akademik uyarlamalar yapabilir.	81.9	11.6	3.6	2.9
Ders anlatırken sınıfta engelli öğrenci olup olmadığını mutlaka göz önüne almalıdır.	89.7	5.6	2.6	2.1
Sınıfta engelli öğrenci varsa engeline göre özel önlemler almalıdır.	90.3	4.6	2.7	2.4
Derslere devam konusunda esnek olunmalıdır.	43.2	29.9	23.6	3.3
Ders saatleri arasında ek dinlenme süresi vermelidir.	54.4	29.0	12.8	3.8
Ödevleri tamamlamak için ek süre vermelidir.	59.7	19.9	17.5	2.9
Sınavları tamamlamak üzere ek süre vermelidir.	61.7	22.3	12.5	3.5
Engeline göre öğrenciye alternatif formatlarda sınav hazırlamalıdır.	83.6	11.4	2.1	2.9
Engelli bir öğrenci akranlarıyla aynı sınıfta okuyabilir.	81.9	11.4	3.8	2.9
Bir sınıfta engelli bir öğrencinin olması diğer öğrencilerin performansını olumsuz etkiler.	6.4	11.6	79.6	2.4
Engelli öğrenciler diğer akranları kadar başarılı olamazlar.	4.7	10.6	82.4	2.3
Sınıfta engelli bir öğrenci olmasını istemem.	3.2	7.8	86.6	2.4
Engellilerin yükseköğrenim kurumlarına devam etmesi devlete yük getirir.	2.9	4.9	89.2	3.0
Engellilere yönelik eğitimler uzaktan olmalıdır.	4.9	17.8	74.6	2.7
Engelli öğrencilere yönelik birimlerin kurulmasını gerekli görüyorum.	88.1	5.5	4.0	2.4
Üniversitemizin engelli öğrencilerin eğitim-öğretimi için yeterli alt yapıya sahip olduğunu düşünüyorum.	10.3	58.8	28.3	2.6

A. Katılıyorum

B. Karasızım

C. Katılmıyorum

D. Cevap Vermeyen

Araştırmaya katılan akademik personelin engellilere yönelik tutum ölçeği toplam skor ortalaması 126.9 ± 13.4 (min:82 max:150) olarak saptanmıştır. Ölçek alt skoru ortalama puanları merhamet alt boyutu için 56.2 ± 6.1 (29-65), sosyal değer alt boyutu için 53.2 ± 6.9 (33-65) ve kaynak dağıtımı alt boyutu için 17.4 ± 2.3 (8-20) olarak hesaplanmıştır. Sosyodemografik özelliklere göre toplam ve

alt ölçek puanlarının dağılımı Tablo 5'de verilmiştir. Çalışılan fakülteye, cinsiyete ve ailede engelli birey/bireyler bulunma durumuna göre toplam tutum skorları arasında istatistiksel olarak fark saptanmıştır. Al ölçeklerin tüm skorları kadınlarda ve ailesinde engelli birey/bireyler bulunanlarda daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 5: Sosyodemografik özelliklere göre toplam ve alt ölçek puanlarının dağılımı

Çalışılan Fakülte Kategorisi	Toplam tutum skoru				Merhamet skoru			Sosyal değer skoru			Kaynak dağıtım skoru		
	Ort	SD	F	p	Ort	F	p	Ort	F	p	Ort	F	p
Fen Bilimleri	127.5 ^{ab}	12.2	4.480	0.012	56.4±5.3	2.526	0.081	53.5±7.6 ^{ab}	3.670	0.026	17.6±1.9	2.570	0.077
Sağlık Bilimleri	125.0 ^b	14.4			55.6±6.7			52.4±6.7 ^b			17.2±2.6		
Sosyal Bilimler	128.8 ^a	12.6			56.9±5.7			54.2±6.2 ^a			17.6±2.0		
Cinsiyet													
Erkek	125.6	13.7	1.777	0.006	55.7±6.2	1.047	0.018	52.7±7.0	0.334	0.012	17.2±2.4	5.910	0.006
Kadın	128.8	12.7			56.9±5.8			54.1±6.6			17.7±2.1		
Yaş grupları													
20-29	127.0	13.7	1.172	0.322	56.3±6.0	1.819	0.124	53.1±7.3	1.103	0.354	17.5±2.2	1.703	0.148
30-39	127.9	12.9			56.4±5.7			54.0±6.7			17.6±2.2		
40-49	126.5	13.3			56.2±6.0			52.8±6.4			17.3±2.3		
50-59	125.6	12.0			56.2±5.8			52.4±6.7			16.7±2.4		
60 ve üzeri	121.9	17.8			52.9±9.7			51.9±7.1			17.1±2.7		
Medeni durum													
Bekar	126.7	7.4	0.475	0.622	56.4±6.4	0.663	0.516	52.8±7.4	0.845	0.430	17.4±2.4	0.155	0.857
Evli	126.9	6.6			56.1±5.9			53.4±6.6			17.4±2.3		
Dul/boşanmış	131.1	6.4			58.2±4.3			55.2±6.4			17.8±1.5		
Yaşamında engelli birey/bireyler varlığı													
Yok	125.9	13.4	0.034	0.002	55.9±6.1	0.152	0.013	52.7±6.8	0.221	0.002	17.2±2.3	1.257	0.001
Var	129.8	13.0			57.3±5.8			57.7±6.8			17.9±2.1		
Engelli bireyle temas durumu													
Aynı evde yaşama	129.4	15.6	0.072	0.931	58.4±5.4	0.668	0.514	53.3±10.0	0.362	0.697	17.7±2.5	0.097	0.908
Yakın akraba/arkadaş	129.7	12.8			56.9±5.7			54.8±6.6			18.0±2.1		
Komşu, uzak akraba ya da uzaktan arkadaş	130.6	13.1			57.9±5.9			55.1±6.4			17.9±2.0		

Tartışma

Ülkemizde 6518 sayılı kanunla ifade edilen engelli tanımından^{4,6} yola çıkılarak hazırlanan listeden akademik personele hangilerinin engelli tanımına girdiği sorulduğunda alınan yanıtların daha çok gözle görülebilir engellere yönelik olduğu görülmüştür (Tablo 3). Duygusal ve davranışsal bozukluklar (depresyon /şizofreni, kekemelik, hiperaktivite, davranış bozukluğu) ile kronik hastalıklar çok daha az oranda akademik personel tarafından engel olarak kabul edilmiştir. Bu tip durumların (konuşamama, depresyon, şizofreni vb hastalıklar, öğrenememe, şeker kalp, böbrek gibi uzun süreli hastalıklar) engel tanımı içinde olduğunu bilme sağlık bilimlerinde çalışanlarda anlamlı olarak yüksektir. Sağlık Bilimlerinde çalışan personelin kendi lisans eğitimleri sırasındaki derslerinde bu konuda eğitim almış olmaları fark yaratmış olabilir. Gözle görülür özürlerin kişiler tarafından daha çok ifade edildiği bulgusu T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi tarafından yaptırılan "Toplum Özürlülüğü Nasıl Anlıyor: Temel Araştırmasında" da yer almaktadır.⁸

Tutumlar, kişilik özellikleri ya da beklentiler gibi bireyin içsel özelliklerinden biridir ve tutumlar, davranışları kestirmede bir araç olarak görülmektedir. Sosyal tutumlar olumlu olduğunda engellilerin toplumla bütünleşmeleri kolaylaşır.⁸ Erciyes Üniversitesi akademik personelin engellilerle yönelik tutumlarının ölçek kullanılarak belirlendiği bu çalışmada ölçeğin maksimum tutum skoruna göre değerlendirildiğinde tutumun olumlu olduğu belirlenmiştir. Araştırmalar da genellikle olumlu tutumların daha iyi eğitilmiş bireylerde fazla olduğunu ortaya koymaktadır.^{8,11,12} Barlutiu'nun Babes-Bolyai Üniversitesindeki (Romanya) akademik personelde yürüttüğü çalışmasında da personelin engelli öğrencilere yönelik tutumunun olumlu olduğunu göstermiştir.¹³

Engellilere yönelik görüş ve tutumları incelerken değerlendirilen temel değişkenlerden biri cinsiyettir. Araştırmalarda farklı yönde bulgular elde edilmiştir. Bazı çalışmalarda erkeklerle kadınlar arasında fark saptanmazken^{8,14,18}

bazı çalışmalarda kadınların tutumlarının daha olumlu olduğunu göstermektedir.^{9,19,24} Bu çalışmada da kadın akademisyenlerin tutumlarının erkeklere göre daha olumlu olduğu gösterilmiştir.

Yaş grubuna göre engellilere yönelik tutum incelendiğinde de cinsiyete benzer şekilde farklı bulguları olan çalışmalar gözlenmektedir. Yürüttüğümüz bu çalışmaya benzer şekilde fark bulmayan çalışma varken²⁵ bazı çalışmalarda genç grubun yaşlı gruba göre daha olumlu tutumda olduğu bildirilmektedir^{8,12,26,27} Buna karşın, literatürde yaş arttıkça olumlu tutumların arttığını gösteren çalışma da gözlenmektedir.²⁰

Medeni duruma göre fark olup olmadığı değerlendirildiğinde bir fark saptanmamıştır. Tervo ve arkadaşları medeni durumun tutumlarda farklılığa yol açmadığını bulmuşlardır.¹⁷ Başbakanlık Özürlü İdaresinin yaptığı çalışmada ise bekârların özürlülere yönelik tutumlarının, evli olanlardan daha olumlu olduğu gösterilmiştir.⁸

Engellilere ilişkin tutumların, eğitimi alınan alanlara bağlı olarak değişebildiği gözlenmektedir. Üniversitede fen ya da sosyal ve idari bölümlerde okumanın fark yarattığı, sosyal çalışma alanlarında eğitim alanların diğer bölümlerde öğrenim görenlerden daha olumlu tutumlara sahip oldukları²⁸⁻³⁰ bulunmuştur. Sağlık hizmeti alanında öğrenim alan öğrencilerin özürlülere yönelik tutumlarının fazla olumlu olmadığı, bunda demografik özelliklerin değil alan tecrübesinin ve profesyonel bir ortamda olmanın etkisi olabileceği belirtilmektedir.¹⁷ Bu çalışmada da sosyal bilim alanında çalışan akademik personelin sağlık alanında çalışan personelden daha olumlu tutum gösterdiği bulunmuştur.

Engellilere yönelik tutumların nasıl oluştuğunu ve nasıl değiştirilebileceğini açıklamak için çeşitli kuramlardan yararlanılmaktadır. Bu kuramlardan bazıları öğrenme yaklaşımı, bilişsel yaklaşım, sosyal temas hipotezi, maruz kalma etkisidir. Sosyal temas hipotezinde "engellilerle günlük yaşam içinde eşit koşullarda sık sık bir arada olmak olumlu tutum değişimini gerçekleştirebilir" denmektedir.⁸ Bizim

çalışmamızda da yaşamında engelli birey/bireyler olan kişilerin daha olumlu tutum sergiledikleri saptanmıştır. Şahin ve Akyol'un, Chen ve ark.'nın çalışmasında da engelli bireylerle teması olan öğrencilerin tutum puanlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur.^{9,31} Aynı evde olma veya olmama fark etmemektedir. Başbakanlık özürlü idaresinin çalışmasında ailesinde ya da akrabasında engelli olanların tutumları, aile ve akraba çevrelerinde engelli olmayanların tutumlarına göre daha olumsuz bulunmuştur. Engelli tanıdığı olanların engellilere yönelik tutumları tanıdığı olmayanların tutumlarından daha olumludur.⁸

1990'lı yıllardan itibaren, tüm dünyada üniversiteler, "engelli destek merkezleri," "engelli hizmet büroları", "engelli öğrenci birimleri" kurarak engellilerin eğitimlerini kolaylaştırmayı hedeflemişlerdir. Birimler tarafından sağlanan hizmetler, engelli öğrencilerin, diğer öğrencilerle akademik ortamda rekabet edebilmesine de olanak sağlamaktadır. Bu tip birim/büro/merkez gibi yerler bu alanda toplumsal duyarlılığa üniversite eğitimi kapsamında atılmış ilk adımlardır.³² Ülkemizde, 2005 yılında "Özürllüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun" yürürlüğe girmiştir (Kanun No: 5378 Kabul Tarihi: 01.07.2005). Bu kanunun 15. Maddesinde üniversitelerde, özürllü üniversite öğrencilerinin öğrenim hayatlarını kolaylaştırabilmek için araç-gereç temini, özel ders materyallerinin hazırlanması, özürllülere uygun eğitim, araştırma ve barındırma ortamlarının hazırlanmasının temini gibi konularda çalışma yapmak üzere Özürllüler Danışma ve Koordinasyon Merkezi kurulması, gereklilik olarak yer almıştır. Bu yasanın ardından, Yükseköğretim Kurumları Özürllüler Danışma ve Koordinasyon Yönetmeliği hazırlanmış, 20 Haziran 2006 tarih ve 26204 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Yönetmeliğin amacı, "...yükseköğrenim gören özürllü öğrencilerin, öğrenim hayatlarını kolaylaştırabilmek için gerekli tedbirleri almak ve bu yönde düzenlemeler yapmak üzere, Yükseköğretim Kurulu

Başkanlığı bünyesinde kurulan Özürllüler Danışma ve Koordinasyon Birimi ile Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi ve üniversiteler bünyesinde oluşturulacak özürllülerle ilgili birimlerin çalışma usul ve esaslarını düzenlemektir". Sekizinci maddesi "Yükseköğretim kurumları tarafından bir rektör yardımcısı sorumluluğunda, özürllü öğrencilerin akademik, idari, fiziksel, psikolojik, barınma ve sosyal alanlarla ilgili ihtiyaçlarını tespit etmek ve bu ihtiyaçların karşılanması için yapılması gerekenleri belirleyip, yapılacak çalışmaları planlamak, uygulamak, geliştirmek ve yapılan çalışmaların sonuçlarını değerlendirmek üzere, mediko-sosyal sağlık, kültür ve spor işleri daire başkanlığına bağlı özürllü öğrenciler birimi oluşturulur..." hükmü ile ilgilidir.³³

Türkiye'de bu alanda kurulan ilk koordinatörlük "Engelsiz ODTÜ Koordinatörlüğü"dür. Sonra pek çok üniversite takip etmiştir. Erciyes Üniversitesi'nde "Engelsiz Erciyes Birimi" 2008 yılında kurulmuştur. Ancak bu çalışmada akademik personelin sadece üçte birinin bu birimi duyduğu belirlenmiştir. "Engelsiz Erciyes Birimi" ve görevleri Üniversitemiz akademik personeline daha iyi tanıtılmasının gereği açıktır.

Sonuç

Akademik personelin engelliğe yönelik tutumları olumludur. Üniversite eğitimleri süresince engelli öğrencilerin karşılaşılabilecekleri sorunları azaltmanın öğretim elemanlarının görevi olduğunu düşünmekteledir. Ancak özel eğitime verilen maddi destek, burs önceliği, yurt önceliği gibi danışmanlık yapabilecekleri konulardaki bilgileri yetersizdir. Engelli öğrencilere yönelik birimlerin kurulmasını gerekli görmekteler ancak üniversitemizin engellilerle ilgili biriminden haberdar değildirler.

Mali Destek: Çalışma Erciyes Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü tarafından desteklenmiştir.

Kaynaklar

1. Dünya Sağlık Örgütü. Dünya Engellik Raporu 2011 Erişim yeri: http://www.who.int/disabilities/world_report/2011/report/en/, Erişim tarihi: 07.07.2017.
2. Türkiye İstatistik Kurumu. Dünya Nüfus Günü 2015. Türkiye İstatistik Kurumu Haber Bülteni. Sayı: 18617. 6 Temmuz 2015. Erişim yeri: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18617>, Erişim tarihi: 07.07.2017.
3. Ürker Ş. Türk Mevzuatında Özürlülük Terminolojisi. *Öz-Veri Dergisi* 2010;7(1):1583-1592.
4. T.C. Resmi Gazete. Aile Ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. Kanun no:6518, 19 Şubat 2014. Resmi Gazete Sayısı: 28918., Erişim yeri: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/02/20140219-1.htm>, Erişim Tarihi: 07.07.2017.
5. Çınarlı S. Türkiye ve Bazı Avrupa Birliği Ülkelerinde Engellilik Kavramı ve Engelli İstihdamı ile İlgili Düzenlemelerin İncelenmesi. *Öz-veri Dergisi* 2010;7(1):1561-1582.
6. Ertürk K.L., Şimşek A.A., Songür D.G., Şengül G. Türkiye’de Engelli Farkındalığı ve Engelli Bireylerin Adalete Web Erişilebilirlikleri Üzerine Bir Değerlendirme. *Bilgi Dünyası* 2004;15(2): 375-395.
7. Şahin H. Engellilik Kimin Sorunu? Bireyin mi, Toplumun mu? *Özveri Dergisi* 2004;1(1):48-64.
8. Kaner S., Öğütölmüş S., Büyüköztürk Ş., Dökmen Z. Toplum Özürlülüğü Nasıl Algılıyor Temel Araştırması. T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı. Ankara. 1997.
9. Şahin H., Akyol A.D. Evaluation of Nursing and Medical Students’ Attitudes Towards People With Disabilities. *Journal of Clinical Nursing* 2010;19:2271-2279.
10. Dökmen Z.Y. Engellilere Yönelik Tutum Ölçeği: Geliştirilmesi, Geçerliliği ve Güvenirliği. XI Ulusal Psikoloji Kongresi, 20-22 Eylül 2000, Ege Üniversitesi, İzmir.
11. Murray C., Wren C.T., Keys C. University Faculty Perceptions of Students With Learning Disabilities: Correlates and Group Differences. *Learning Disability Quarterly* 2008;31:95-113.
12. Yazbeck M., McVilly K., Parmenter T.R. Attitudes Towards Persons With Intellectual Disabilities. *Journal of Disability Policy Studies* 2004;15(2):97-111.
13. Costea-Barluti C., Rusu A.S. A Preliminary Investigation Of Romanian University Teachers’ Attitudes Towards Disabilities-A Premise For Inclusive Interaction With Students With Disabilities. *Procedia-Social and Behavioral Sciences* 2015;209:572-579.
14. Kargın T., Baydık B. Kaynaştırma Ortamındaki İşiten Öğrencilerin İşitme Engelli Akranlarına Yönelik Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Özel Eğitim Dergisi* 2002;3(2): 27-39.
15. Nowicki E.A., Sandieson R. A Meta-Analysis of School-Age Children’s Attitudes Towards Persons With Physical And Intellectual Disabilities. *International Journal of Disability, Development and Education* 2002;49(3):243-265.
16. Kaner S. Özel Eğitime Giriş Dersinin, Öğretmen Adaylarının Zihinsel Engellilere Yönelik Tutumlarına Etkisi. *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Dergisi* 2000;1(1):32-43.
17. Tervo R.C, Palmer G., Redinius P. Health Professional Student Attitudes Towards Persons With Disability. *Clinical Rehabilitation* 2004;18:908-915.
18. Parasuram K. Variables That Effect Teachers’ Attitudes Toward Disability and Inclusive Education in Mumbai, India. *Disability and Society* 2006;21(3):232-242.
19. Avramidis E., Bayliss P., Burden R. A Survey into Mainstream Teachers’ Attitudes Towards The Inclusion of Children With Special Educational Needs in The Ordinary School in One Local Education Authority. *Educational Psychology* 2000;20(2): 191-211.

20. Findler L., Vilchinsky N., Werner S. The Multidimensional Attitudes Scale Toward Persons With Disabilities (MAS): Construction and Validation. *Rehabilitation Counselling Bulletin* 2007;50(3):166-176.
21. Hergenrather K., Rhodes S. Exploring Undergraduate Student Attitudes Toward Persons With Disabilities: Application of The Disability Social Relationship Scale. *Rehabilitation Counselling Bulletin* 2007;50(2):66-75.
22. Meegan S., Macphail A. Irish Physical Educator's Attitude Toward Teaching Students With Special Educational Needs. *European Physical Education Review* 2006;12(1):75-97.
23. Pruet S.R., Lee E.J., Chan F., Wang M.H., Lane F.J. Dimensionality of the Contact with Disabled Persons Scale. Results from Exploratory and Confirmatory Factor Analyses. *Rehabilitation Counselling Bulletin* 2008;51(4):210-220.
24. Şahin H., Bekir H. Üniversite Öğrencilerinin Engellilere Yönelik Tutumlarının Belirlenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi* 2016;3:767-779.
25. Iecovich, E., Lev-Ran O. Attitudes of Functionally Independent Residents Toward Residents Who Were Disabled in Old Age Homes: The Role of Separation Versus Integration. *Journal of Applied Gerontology* 2006;25(3):252-268.
26. Chiu M.Y.L., Chan K.K.L. Community Attitudes Towards Discriminatory Practice Against Persons With Severe Mental Illness in Hong Kong. *International Journal of Social Psychiatry* 2007;53(2):159-174.
27. Robinson C., Martin J., Thompson K. Attitudes towards and perceptions of disabled persons-Findings from a module included in the 2005 British Social Attitudes Survey. *Disability Rights Commission*.2007.
<http://pf7d7vi404s1dxh27mla5569.wpe.ngine.netdna-cdn.com/files/library/robinson-NatCenDisabilityModuleAug2007.pdf>.
Erişim Tarihi: 07.07.2017.
28. Alghazo E.M., Dodeen H., Algaryouti I.A. Attitudes of Pre-Service Teachers Towards Persons With Disabilities: Predictions for The Success of inclusion. *College Student Journal* 2003;37(4):515-523.
29. Horner-Jonhson, W., Keys C., Henry D., Yamaki K., Oi F., Watanabe K., Shimada H., Fugimura I. Attitudes of Japanese students toward persons with intellectual disability. *Journal of Intellectual Disability Research* 2002;46(5):365-378.
30. Stachura K., Garven F. A National Survey of Occupational Therapy Students' and Physiotherapy Students' Attitudes to Disabled Persons. *Clinical Rehabilitation* 2007;21:442-449.
31. Chen R.K, Brodwin M.G, Cardoso E., Chan F. Attitudes Toward People With Disabilities in The Social Context of Dating And Marriage: A Comparison of American, Taiwanese and Singaporean College Students. *Journal of Rehabilitation* 2002;68:5-11.
32. Subaşıoğlu F. Üniversitelerin Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümleri'nin "Engellilik Farkındalığı" Üzerine Bir Araştırma. *Bilgi Dünyası* 2008; 9(2):399-430.
33. T.C. Resmi Gazete. Yükseköğretim Kurumları Özürlüler Danışma ve Koordinasyon Yönetmeliği. Sayı: 26204, 20 Haziran 2006. Erişim yeri: http://www.yok.gov.tr/web/guest/icerik/-/journal_content/56_INSTANCE_rEHF8BIsfYRx/10279/18014, Erişim Tarihi: 19.07.2017.